

PEM 2647-2
V 9

T. ALGMA

AJALOO TÖÖVIHK

ÜHES TÖÖJUHATUSTEGA

ALGKOOLI IV ÕPPEAASTALE

I VIHKK

4. TRÜKK

KIRJASTUS O./Ü. „LOODUS“
Tartu 1938 Tallinn

42-93-3

PEM 2647-2
V 9

Kuidas kasutada töövihku.

1. Enne ülesannete täitmist loen läbi tööjuhatuse ja siis vastava peatüki raamatust. Kui kõik selge ja arusaadav, siis asun ülesannete täitmisele üksikult.
2. Ülesanded täidan samas vihus, teisi vihke pole vaja. Kirjutan ainult vastuse või jätkan trükitud lause mõtet.
3. Kirjutamiseks ja joonistamiseks on vihus jäetud vajalik ruum. Kirjutan vastused hästi kokkuvõtlikult ja lühidalt, kuid siiski täpselt ning tabavalt. Mõtlen enne vastuse, siis kirjutan.
4. Igale joonisele, kaardile, tabelile jne. kirjutan vastava all- või peal-kirja.
5. Joonistamisel taban lihtsate joontega kõige olulisema.
6. Mõne numbri juures puudub ülesanne. Selle ütleb õpetaja või, kõige parem, koostan ise.
7. S-ga märgitud ülesannetele mõtlen vastuse valmis ja vastan suuliselt, aga soovi korral ja kui aega, siis kirjutan.
8. *-ga märgitud ülesanded täidan vabal valikul.

Kiviaeg.

Koopaelaniku kodune elu ja tegevus. (1,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j.¹, lk. 27—31; J. k. a.², lk. 3—11.

1. Riideiks tarvitab koopaelanik loomanaid.
2. Koopas leidusid järgmised esemed: jahirustad ja looma nahad ning palju muud asju.
3. Peale jahisaagi tarvitati veel toiduks: taimi, mendejüüri ja marju.
4. Kodus tegid a) mehed: igasuguseid jahiriistu ja parandasiid koopa eluruumi.
b) naised: küpsetasiid liha, mülgeid loomanaid, ~~kaup~~ rasva.
c) lapsed: käisiid marjul ja määnsid kodus.
5. Koopaelanikul olid järgmised tööriistad:

S.³ 6. a) Kirjeldan lihaküpsetamist ning söömist.

b) Miks elati koopas?

c) Miks valvati tuld? et tuli ära ei kustuks

*7. Et oma eluaset kaunistada, selleks koopaelanikud seindesid looma ja lindude kujukaid.

8.

¹ Möödunud ajad jutustavad. Ajalooraamat algk. IV klassile. — J. Parijõgi.

² Jutustusi kodumaa ajaloo. Algk. IV õppeaasta. — J. Adamson.

³ Suuliseks vastamiseks. Soovi korral võib õpilane täita ka kirjalikult.

*9. Joonistan koopaelaniku tähtsamaid a) tööriistu ja b) ehteasju.

Koopaelanik jahil. (0,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 32—34; J. k. a., lk. 3—11.

1. Koopaelanikul olid järgmised jahiriistad:

mool, vibu, kivi-
kirves, kivid ja oda

2. Jahiloomi jälitati järgmiste tunnuste abil:

haukumise, ninge jäl-
gede

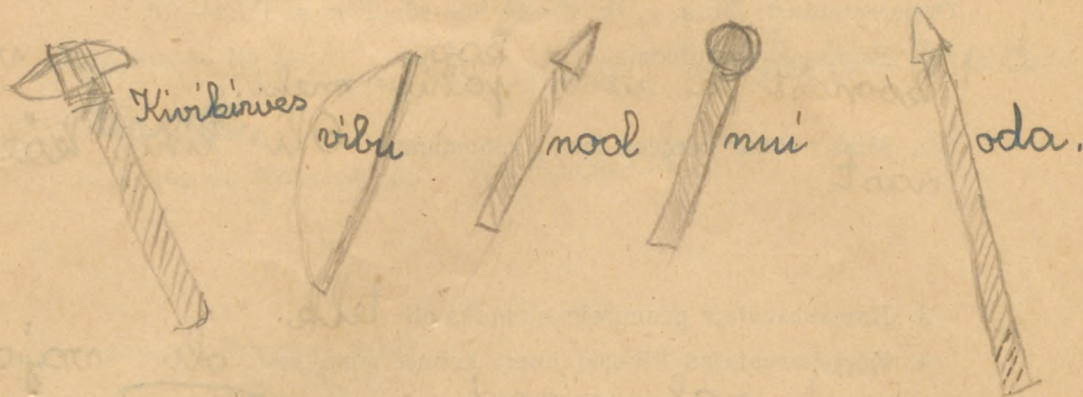
S.3. Millistele metsloomadele peetakse jahti nüüdisajal?

jänestele ja
nebastele.

4. Joonistan püstitlabilõigus metsloomade püümis-augu.

*5. Joonistan jahiriistu.

Kuidas õppis inimene tuld kasutama. (0,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 34—37; J. k. a., lk. 11—14.

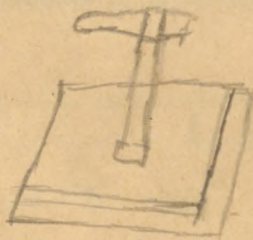
S.1. Kuidas saadi esimene tuli? Esimene tuli saadi siis, kui lõi metsa põlema.

2. Kunstlikult saadi tuld nõnda: Võeti kaks keppi üks jämedam, teine peenike, peenikesega hakati jämeda vastu hõõruda.

3. Tulest oli koopaelanikul palju kasu, näiteks: söögi keetmiseks ja soojuseks.

S.4. Kuidas saadakse meie ajal tuld? Nüüd saame tuld tükistest ja tulemasinast.

*5. Joonistan: Esimene „tulemasin“.

Kuidas õpiti karja kasvatama. (0,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 42—44, 45—46; J. k. a., lk. 14—16.

1. Esimeseks koduloomaks oli koer; ta oli kasulik seega valvas
koerast ja aitas jahil mehi.

S.2. Miks hakkas inimene loomi kodustama? Oli liha käepä-
rast

3. Karjakasvataja peamiseks elamuks oli telk

4. Karjakasvatajad liikusid ühest kohast teise, sest oli vaja
nut rohumaad.

*5. Joonistan: Karjakasvataja elamu.

Kuidas õpiti põldu harima. (0,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 44—45; J. k. a., lk. 16—18.

S.1. Millised tähelepanekud viisid inimese mõttele kasvatada põllutaimi?

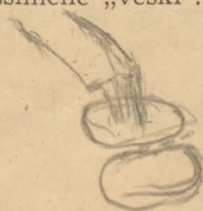
2. Esimesed põllutööriistad olid järgmised: *ork ja kvirkilud*

3. Viljateri tarvitati toiduks nõnda: a) esialgu *keetedi terad*
tarvet

b) hiljemini *puruks õõrutud*

4.

*5. Joonistan: Esimene „veski“.

Vaiküla ja ta elanikud. (2 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 39—42; J. k. a., lk. 19—24.

S.1. Miks valiti kindel elukoht vee ja metsa lähedusse? *et olek saad*
da vett ja saaks jahul käia

*2. Vaiküla ehitamise juures oli tarvis järgmisi esemeid ja tööriistu:

3. Vee peale ehitatud küla pakkus elanikele palju paremusi, näiteks: *real*
olid nad kaitstud kiskjate loomade ~~est~~ *ja*
hulknõvate inimeste eest.

4. Kehakatteks vaiküla elanikel olid loomanahad

5. Toiduks tarvitati liha ja kala.

6. Kodus tehti järgmisi töid: a) mehed parandasid maja ja püüdsid kala, ning
b) naised tegid savipotte ja keedis süüa käisid jahil.

7. Riistade teritamisel ja aukude puurimisel tarvitati liiva, vett ja loomakonte.

8. Loendan vaiküla elanikkude välised tööalad: Käisid jahil ja püüdsid kala

*9. Vaiküla elanikud olid rohkem edenenud (arenenud) kui koopa-
elanikud. Toon näiteid selle tõestuseks: Koopas

10.

*11. Joonistan vaiküla elaniku mõne tähtsama tarberiista.

Pronksiaeg. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 46—48; J. k. a., lk. 24—27.

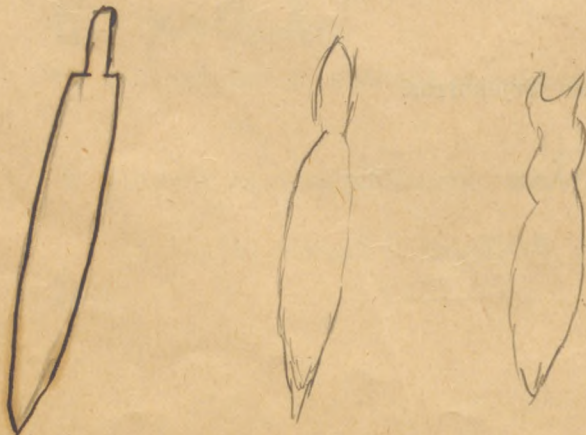
1. Metallidest hakkas inimene esimesena tarvitama *pronksi*
S. 2. Milleks osutus metall kõlblikuks, milleks mitte?

3. Pronksi saadi sel teel *et vask ja tina sulatati kokku.*
4. Pronks oli vasest parem, sest *et sai valmistada tera riistu*
5. Pronksist valmistati *kõrveid, nuge, mõõku, odasid ja muid terariistu*
6. Pronksasjad olid kiviasjadest märksa paremad, näiteks: *sai teda painutada.*

*7. Tol ajal tarvitati rahana

8.

*9. Joonistan mõne pronksiaegse tarberiista.

Kokkuvõtteks ja kordamiseks. (1 tund.)

1. Kiviajaks nimetame aega, mil inimese tarberiistad olid valmistatud
kivist ja luust.
2. Pronksiajaks nimetame aega, mil inimene oma
tarberiistad ja tehased valmistis tinast
ja vasesest ja raudsist.
3. Nimetan ürginimese elamud arenemise järjekorras: 1) ruum otsas,
2) koopas 3) vaikus ja leigites
4. Elatusviisid arenesid järgmiselt: 1) Aeg inimene elatas
end jahi pidamisest, 2)
3)
5. Koopaelanikkude kehakatteks olid looma nahad
vaikula elanikud kandsid juba kinni omeltud looma
- *6. Loendan ürginimeste tähtsamaid relvi: oda, mõõk, nahk
ja vibu.
- *7. Loendan ürginimese tähtsamaid tarberiistu: nuga, kirves.
ja vibu.

S.8. a) Mis oli vanema ülesandeks? b) Kuidas praegused inimesed teavad, et ürginimesed elasid nõnda, nagu siin kirjeldatud?

9.

*10. Joonistan kirveid arenemise järjekorras.

Muistne iseseisvusaeg.

Muistsete eestlaste kodune elu-olu. (2 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 53—58; J. k. a., lk. 29—36.

S.1. a) Muistsete eestlaste elamud olid vete lähedal. Miks? b) Millega seletada, et muistsed eestlased armastasid elada koos külade viisi?

2. Elamus leidusid järgmised esemed:

möökad, otad, riikid, ringid ja lavatsid.

3. Loendan m. eestlaste elatusviisid:

4. Peale elamu, mis koosnes

kahest

oli talul veel teisi hooneid, ja nimelt

niigi rehi

5. Loendan m. eestlaste a) toite:

loomaliha, linuliha ja põllu saadus.

b) jooki:

pium, vesi ja kali

*6. Alet tehti nõnda:

põletati puud ära ja havi ti põlluks.

*7. Viljasortidest m. eestlased ei tundnud veel

8. Vili hoiti a) rahuajal (kus?)

aitades ja rehetes.

b) sõjaajal

maas sisse kaevatu koopas-
tes.

9. Kirjutan, mida tegi ja toimetas päeva jooksul a) peremees juhatas
sulast, vaadab hooneid, et kas terved
on ja pidas mesilaste eest oalt.

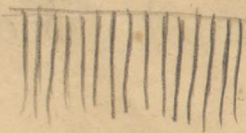
b) pereemand keedis muna talitas, ning
keetis ja kodus. (abi kaasa)

10. Peale peremehe ja pereemanda elasid talus veel neli poiss
tüdruk nend abi kaasa tüdrukud ja
mees.

S.11. Selgitan, mispoolest erines muistsete eestlaste rõivastis meieaegsest: meil
olid lühikesed rõivad puksid ja
jaladid valasid põlvteni.

12.

13. Joonistan põllutööriistu

Muistsete eestlaste matused ja muud kombed. (0,75 tundi.)

Õpperaamattust: M. a. j., lk. 68—69, 58—61; J. k. a., lk. 39—40.

1. Matusepaigaks oli harilikult
2. Nüüdisajal maetakse surnu puusärgis, muistsed eestlased aga *poletatud*
3. Surnule pandi kaasa tarberiistu seepärast *et oleks ta saaks teises ilmas olek võtta.*
- *4. Peiedel jäeti osa toitu söömata, sest
5. Ohvrikohtadeks olid *mäed millel oli tamene salu.*
6. Ohvriks toodi järgmisi ande *loomi, lunde, naksu, villa ja linna*
- S.7. Kuidas ennustati uute kavatsuste puhul?

8.

Muistsete eestlaste vaenulisi kokkupuuteid naabritega. (1 tund.)
Õpperaamatust: M. a. j., lk. 64—68; J. k. a., lk. 41—43.

1. Eestlastel tuli kokku puutuda naabritega järgmistel juhtudel:
2. Leian Euroopa kaardil rahvad, kellega eestlastel oli kokkupuuteid.
Ühtlasi mõõdan kaardil, kui kaugel on meist Rootsi kõige lähemat mereteed:

S.3. Mis tegid eestlaste vanemad vaenlase ilmumisel?

4. Eestlased kaitsesid oma vara vaenlaste eest nõnda:
5. Majaks nimetati
6. Jurjevi linna asutas
- *7. Miks tol ajal sõditi harilikult talvel?
- 8.
- *9. Joonistan muistsete eestlaste relvi.

Piiskop Meinhard. (0,75 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 71—73; J. k. a., lk. 44—46.

1. Meinhard saadeti Liivimaale selleks *et seal ristiusku levitata*
2. Meinhardi tegevus liivlaste juures oli järgmine: *ehitas endale kiriku ja hakkas tegema misjonitööd*
3. Liivlased lasksid end ristida peamiselt seepärast *et sakslased ehitasid neile kantsid, kuhu sõja raskem minna*
4. Liivlaste vanematest võttis ristiusu vastu *vägev liivlaste vanem Koura*
- S. 5. Mispoolest oli sakslaste ehituskunst liivlaste omast parem? *Sakslased tundsid lujalt*
- *6. Miks liivlased olid usu vastu vaenlikud? *et nede puhasid hiisi hävitati*

Piiskop Albert alistab liivlased ja lätlased. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 73—74; J. k. a., lk. 46—48.

1. Piiskop Albert ilmus Liivimaale a. *1200.*
2. Loendan need teod ja võtted, milledega Albert püüdis kindlustada oma võimu: *ehitas endale uia linna.*

3. Mõõgavendade ordu liikmed olid seotud järgmiste töotustega: *mad ei*
- 1) *kohtunud abellusa* 2) *alati valvel olema van*
- 3) *paginate vastu võitlema*
- lapse vastu* *4. Mis oleks öelda ristisõdijate ja orduvendade a) kui inimeste kohta: *et nad ei*
- b) kui võitlejate kohta: *nad ründasid ründisid. harraste.*

S.5. Selgitan, miks Kaupost sai sakslaste poolehoidja:

6. Leian kaardil paavsti asukoha. a) Mõõdan teekonna pikkuse Riiast sinna, see on

*b) Arvutan, kuipalju aega kulus

Kaupol selleks reisuks:

- *7. Liivlased ja lätlased alistati *12* sajandi *ja* *3* veerandil.

8.

9. Joonistan orduvenna õlamärgi.

Eestlaste esimesi kokkupuuteid sakslastega. (20 min.)

Õpperaamatust: J. k. a., lk. 48—50.

1. Eestlased tegid sõjaretke Taanimaale selleks

- *2. Miks tuldi Taanimaalt ruttu tagasi?

*6. Kuidas toimisid eestlased lätlaste ja liivlaste maal? *Põletasid
kulad, ja võtsid vara omale.*

7. Leian kaardil Lembitu kantsi. S. Kirjeldan teekonda, kui reisiksin
praegu endise Leole asukohta:

8. Lembitu ei suutnud oma kantsi kaitseda seepärast *et tal puudus
korralik sõjavägi*

S.9. Loetu põhjal kirjeldan, kuidas oli ehitatud Viljandi linnus ja mis
seal leidis:

10.

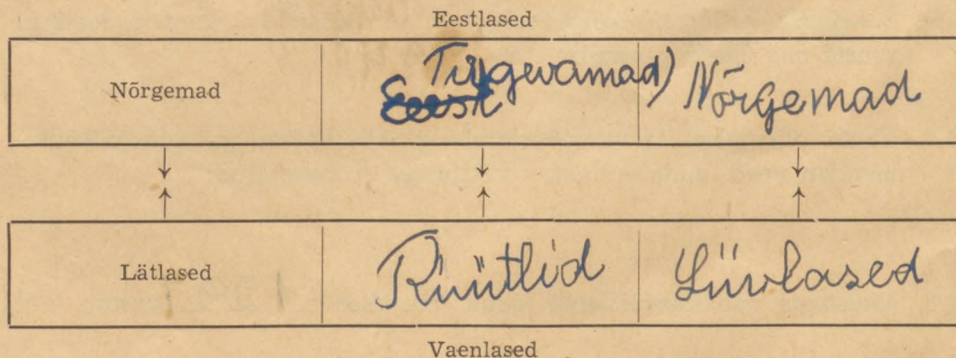
*11. Joonistan üsna lihtsate joontega kivineitemasina ja tormikatus.

Madisepäeva (Pala) lahing. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 80—84; J. k. a., lk. 52—54.

1. Lembitu valmistas otsustava võitluse vastu järgmiselt: *ta butsus kakku kõik malevad ja käskis sõjastat korda seada*
 - *2. Mis oli Lembitu kui vanema tegevus selles võitluses? *vägesid juhatas ja julgustas*
 3. Eestlased palusid abi (kellelt?) *venelaiselt*, kuid *venelased ei jätnud nerale.*
 4. Kuidas lõppes Madisepäeva lahing? *Madisepäeva lahina lõppes Eestlasta võiduga*
- S.5. Mille poolest erines eesti sõdur rüütlist (rõivastise ja varustise mõttes)?
6. Täidan ja ilustan alljärgneva Madisepäeva lahingu plaani ja kirjutan juurde (silmapaistvalt) lahingu kuupäeva ning aasta.

7.

Meie maa läheb võõra võimu alla. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 85—89; J. k. a., lk. 54—56.

1. Missuguse vaenlasega oli tegemist Põhja-Eestis? *Taanlastega.*
2. Eestlasi õhutasid uuele vabadusvõitlusele järgmised maakonnad: *Tarju, Jarwa ja Võru.*
3. Kui vaenlane oli maalt välja tõrjutud, siis eestlased:
4. Uus võitlus seisis ees ja eestlased (mida tegid?):
- *5. Sakslastel olid järgmised abiväed: *Lüvi ja Lät'i.*
6. Sakslased vallutasid kõigepealt *Vinjadi* kantsi; seejärel asusid nad Tartu piiramisele a. *1224*
- S.7. Tartu piiramisel tarvitati mitmesuguseid kaitse- ja piiramisviise; loendan need, mida eelmistes võitlustes ei nimetatud:
8. Muistsete vabadusvõitluste lõpuks loetakse *1227* aastat, mil
- 9.

*10. Joonistan õpetaja juhatus järgi lihtsate joontega piiramistorni, siili ja tormiredeli.

Kokkuvõtteks ja kordamiseks. (1,5 tundi.)

1. Kirjutan eestlaste (ja liivlaste) vabadusvõitluse tähtsamad sündmused ajalises järjekorras:

1.

2.

3.

2. Täidan ettetulnud isikute kohta tabeli:

Nimi	Kes ta oli või mis ta tegi
Ingvar	Rootsi kuningas. Langes Kividepää lahingus.
Lembitu	Kihel-konna väenest kes langes maale lahingus ja alustas üldist vastupanu.
Meinart	Kes tuli liivi maale usku too-
Alpert	ma Kes kuulutas Liiwimaale sõja
Kaupo	Liiwi maa väenest

3. Täidan järgneva kaardi: a) Kirjutan vastavale kohale värviliselt nende muists. Eesti maakondade nimed, mille elanikud vabadusvõitluse kestel eriti silma paistsid. b) Raamatus on nimetatud paljud kohad (linnused, jõed jne.), mis olid tähtsad eestlaste (ka lätl. ja liivl.) vabadusvõitlustes; kirjutan neile kohtadele (kaardil märgitud) nimed juurde, ühtlasi märgin juurde sündmuse aja. c) Katan eestlaste, liivlaste ja lätlaste tolleaegsed maa-alad erinevate hõredate värvidega. *d) Märgin kaardil meie ümbruskonnas leiduva linnuse. e) Kaardile kirjutan vastava pealkirja.

4. Järgnev joonis kujutab eestlaste muistse linnuse piltlikku plaani.
a) Kirjutan plaani alla numbrite järgi linnuse osad. b) Värvin linnuse üksikud osad ja ümbruse nõnda, et nad paistaksid selgemini silma.

- 1 Majad
- 2 Kaev
- 3 Tala
- 4 Vall.
- 5 jõgi
- 6

Orduaeg.

Kuidas isandad jagasid ja kasutasid maad. (15 min.)

Õpperaamatust: (M. a. j., lk. 91); J. k. a., lk. 59.

1. Orduajaks nimetatakse

*2. Isandad jagasid võidetud maa endi vahel nõnda: *79a isant sai*
lühema osame oma alla.

3. Piiskopid asusid järgmistes kohtades:

4. Läänimeesteks nimetati *Mõisnikkused.*

5.

Losside ehitamine. (1,5 tundi.)

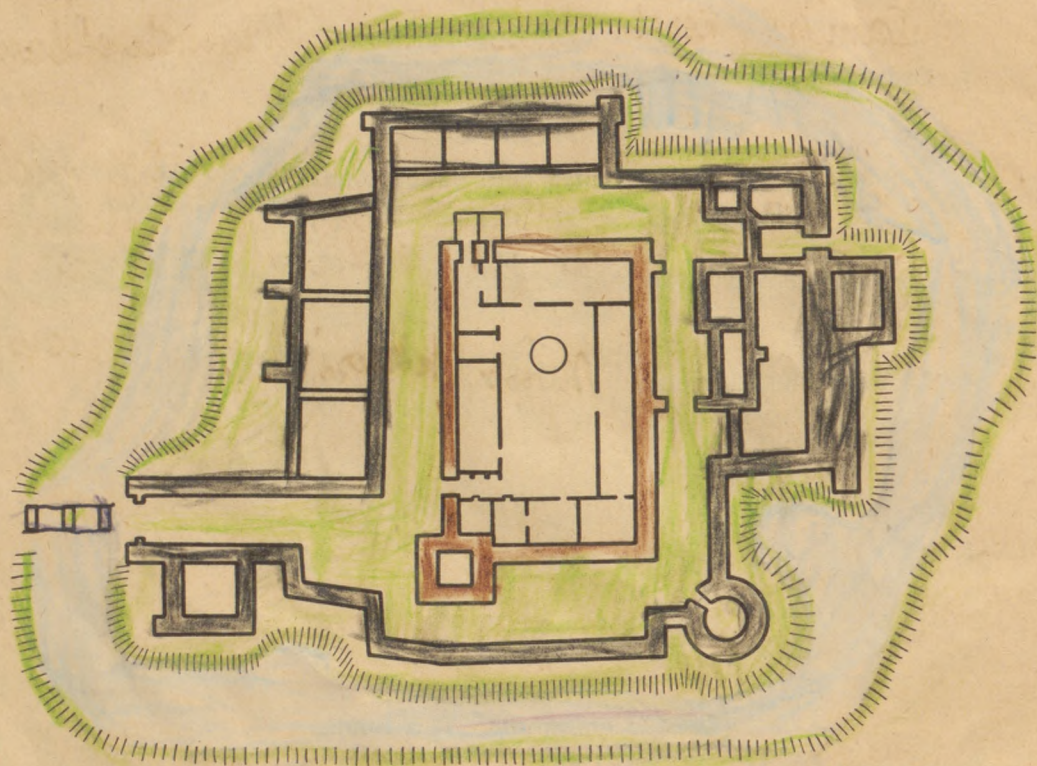
Õpperaamatust: M. a. j., lk. 91—94; J. k. a., lk. 59—62.

1. Sakslased ehtasid meie maal losse selleks *et oma võimu*
kindustada

2. Losside asukohtadeks valiti harilikult *estlaste linnamäele-*
le

3. Loss koosnes järgmistest osadest:

4. Täidan ja ilustan järgneva lossiplaani ning kirjutan osadele ja ruumidele nimed juurde.

Eestlaste elu orduajal. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 95—97; J. k. a., lk. 62.

1. Esimesed orjused, mida võõrad isandad nõudsid eestlastelt, olid: *losside ehitamine, teede legemine, kivide ehitamine*

2. Eestlaste kohustused läänisanda (mõisniku) vastu olid: *ta pidi palke vedama mõisa koonete ehitamisest, kaja muutsama ja paldu harima.*

S.3. Kuidas toimus maksude tasumine? *Vilja viima mõisniku-
dele mida nimetati kummiseks*

4. Millega seletada, et läänimehed hakkasid endile majapidamisi (mõisu) asutama? *et riigil oli sõjamehi vaja ja
sis said kergimi läbi.*

*5. Maid mõisade asutamiseks said läänimehed (kuidas?)

Jüriöö mäss a. 1343. (1 tund.)

Öpperaamatust: M. a. j., lk. 97—104; J. k. a., lk. 62—64.

S.1. Selgitan põhjusi, miks algas mäss just Põhja-Eestis.

2. Mässu alustamiseks anti märku nõnda: igaal kübal oli
oo hummisk, kuida taga, kui setal kus
olide mässu andmise koht lastele.
3. Eestlased palusid abi (kellelt?) venelasit ja roots, kuid ei jõud
abi väed parale.
4. Eestlased tasusid kätte oma rõhujatele seega tapsivad
kõik mõismikuid
5. Paides pidasid läbirääkimisi eestlaste poolt 4 kuningad
sakslaste poolt ordumeister, kuid sakslased toimisid autult:
tapsid kõik kuni kuningad
6. Mässu lõpp oli järgmine: ordu väed läksid
eesti vägele peale ja võitluses
eestlased kaotasid.
- *7. Jüriöö mässu nurjumise põhjusi:

8. Kui palju aega on möödunud mässust kuni tänase päevani?

9.

Eestlased langevad pärisorjusse. (15 min.)

Operaamatust: J. k. a., lk. 64—66.

1. Pärast mässu muutus talupoegade elu märksa halvemaks kui enne, näiteks:

Talupoegadel tuli mind veel
rahkem.

2. Liikumisvabadus võeti talupoegadelt seepärast: et talupoeg
ei võiks kuhukile ära pageda.

- S.3. Talupoeg muutus pärisorjaks, see tähendab: et tal
võeti kõik õkused. et talupoeg
oli mõisniku oma

- *4. Miks öeldi, et „linna õhk teeb vabaks“? et kui
talupoeg sai 1 aasta linnas
peidus alla. Oli vaba.

Elu lossis. (1 tund.)

Õpperaamatust: J. k. a., lk. 66—69.

1. Lossiülem sai ülalpidamist ja sissetulekut (kuidas?) *talupojad maksid kinnist.*

2. Peale lossiülema olid lossis veel tegevad: *tööstegijad ja vilja hoidjaid.*

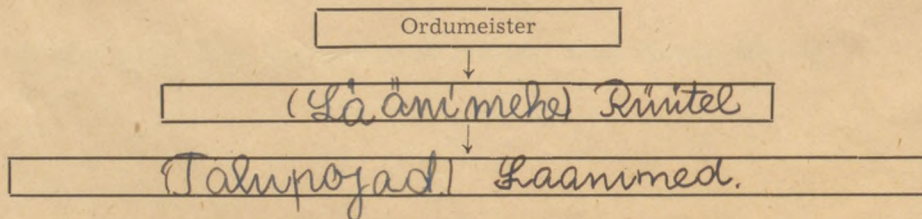
3. Läänimehe (mõisniku) tuluallikad: *talupojad, tegid aga mis mõisnikud muusid vilja*

4. Peale läänimehe olid mõisas veel tegevad: *hulbas, teenijad, aidamees ja reherapp.*

5. Loendan lääniisanda toiminguid päeva jooksul:

*6. Ordu oli korraldatud nõnda: Vönnus (või Riias) elas *Ordumeister* temale allusid *läänimehed*, neile allusid *talupojad*

*7. Täidan ja ilustan ordukorralduse skeemi:

Vene-Liivi sõda ja orduriigi langus. (1,5 tundi.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 113—124; J. k. a., lk. 69—72.

S.1. Orduriik oli jäänud nõrgaks järgmistel põhjustel:

2. Orduriigi nõrkust kasutas (kes?): *Vene saar Juhan gulm*

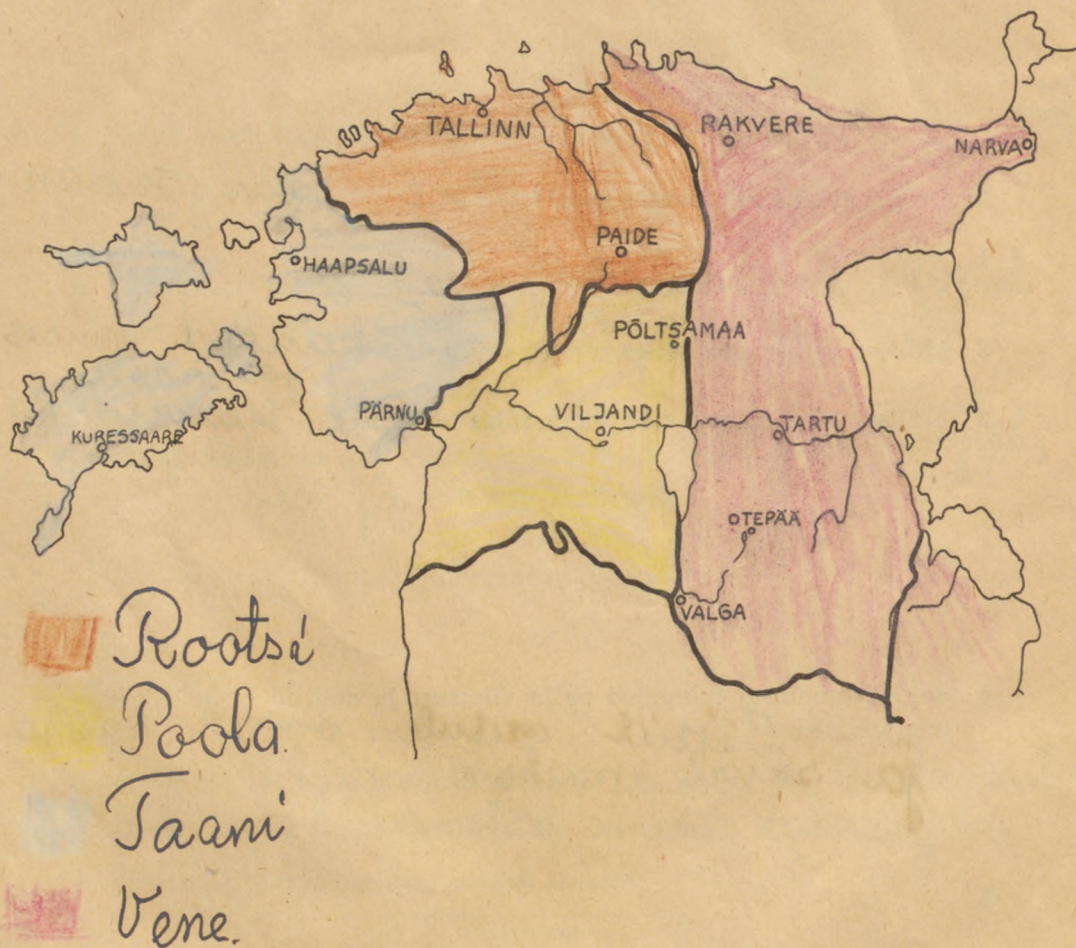
3. Millised relvad olid selles sõjas tarvitusel? *karrid müüsid ja odad*

3. Millised uued relvad olid selles sõjas tarvitusel? *karrid ja müüsid.*

5. Sõjas kannatasid talupojad palju viletsust ja neil oli raskeid kohustusi, näiteks: *Pidid ordule võõris kaima ja suuri maks e maksma*

6.

7. a) Järgnevale kaardile kirjutan alla: „Meie kodumaa peale orduriigi langust a. 1562.“ b) Katan kaardil piiriteldud osad erinevate värvidega. c) Kaardi kõrval märgin vastavate värvidega, millise riigi võimkonda läks iga osa.

Kokkuvõtteks ja kordamiseks. (1 tund.)

Õpperaamatust: M. a. j., lk. 91—124; J. k. a., lk. 59—72.

1. Orduaja algust arvatakse sellest sündmusest, kui

Orduaja lõpuks loetakse

2. Seega kestis orduaeg 334 aastat.

3. Suurem osa meie kodumaast oli orduajal ordumeistri

omand; väiksem osa piiskoppi omand.

4. Piiskopid asusid järgmistes kohtades: Tallinnas Lihulas Tartus
ja Riias

5. Ordumeister asus Riis Maakondades valitsesid

, nende käsu all olid Eestlased

6. Ordu ja piiskopid ei suutnud oma laialdasi maid isiklikult valitseda ja majandada, seepärast nad andsid Lääni mestele.

7. Maa eest olid läänimehed kohustatud maksu maksma
ja sõjas aitama.

8. Et paremini talupoegade üle valitseda ja oma võimu kindlustada, hakkasid maaisandad maad jagama

9. Esialgu olid eestlaste kohustused, isandate vastu järgmised: maju ehitama
põldu harima ja alet tegema.

Hiljemini, kui läänimehed endile majapidamise soetasid ja põldu pidasid, tuli uusi kohustusi juurde, ja nimelt: tea tegemine.

10. Et raskest elust pääseda, ja endist vabadust tagasi saada, selleks eestlased hakkasi massama

11. Peale äpardunud vabadusvõitlust läks eestlaste elu hoopis raskeks, nimelt: hakkati veel raskem ja karistama.

*12. Läänimaadest kujunesid mõisad. Mõisadest on praegu järel veel üksikud, sest jagadi pärast vabatu võitlust järe.

*13. Endistest lossidest on meie ajani säilinud

14. Orduriik lagunes Vene sõja ajal aastal 1569

15. Venemaad valitses tol ajal

16. Orduriigi langusega läks meie kodumaa mitme isanda alla, nimelt: Vene Taani, Rootsi ja Poola alla.